

Olivera Janković

MARINA ABRAMOVIĆ

RANI RADOVI
BEOGRADSKI PERIOD

BELART

MUZEJ SAVREMENE
UMETNOSTI VOJVODINE

OLIVERA JANKOVIĆ

Rođena 1955. godine u Beogradu.

Diplomirala je 1980. godine na Katedri za istoriju moderne umetnosti Odeljenja za istoriju umetnosti Filozofskog fakulteta u Beogradu kod profesora dr Lazara Trifunovića. Magistrirala je 1991. godine na istoj katedri pod mentorstvom profesora dr Jerka Denegrija. Magistrsku tezu objavila u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti pod nazivom „Zora Petrović umetnost kao život“, 1995. godine.

O zapadnoevropskoj dimenziji stvaralaštva umetnica je u Srbiji objavila monografske studije *Nadežda Petrović između umetnosti i politike* (Signature, Beograd 2003), *Milena Pavlović Barili* (Vojnoizdavački zavod i TOPY, Beograd, Prometej, Novi Sad 2001) i *Zora Petrović umetnost kao život* (SANU, Beograd 1995). Očekuje se objavljivanje monografije o skulpturi Olge Jevrić.

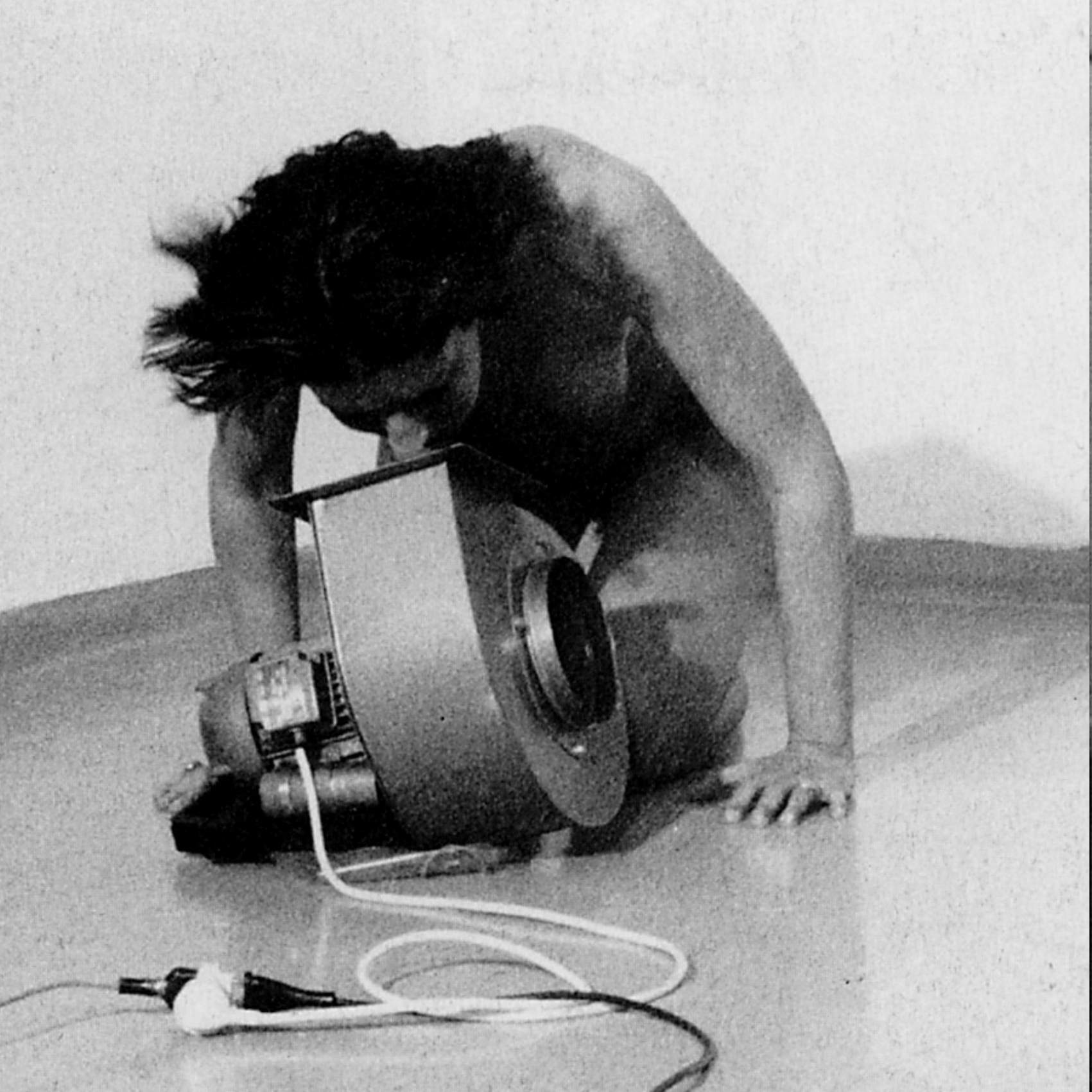
Učestvovala je na naučnim skupovima i tribinama u vezi s temama kojima se bavila i objavljivala je druge tekstove o likovnoj i primenjenoj umetnosti. Pisala je o Milivoju Nikolajeviću, Milu Milunoviću, Ljubici Sokić, Mrđanu Bajiću, Savi Haluginu, Jovanu Soldatoviću... i organizovala više izložbi. Sada se bavi odnosima likovne umetnosti i idelogije u periodu modernizma.

Član je Društva istoričara umetnosti Srbije i Udruženja likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Srbije. Radi kao samostalni umetnik za oblast istorija, teorija i kritika umetnosti. Sarađuje sa Galerijom Bel Art u Novom Sadu.

1. *Ritam 10*, Kontemporanea, parking Vile Borgeze, Rim, februar 1974.

2. *Ritam 5*, Studentski kulturni centar, Beograd, 20. april 1974.

3. *Ritam 2*, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 14. oktobar 1974.

4. *Ritam 4*, Galerija Diagrama, Milano, decembar 1974.

5. *Ritam 0*, Galerija Mora, Napulj, februar 1975.

MARINA ABRAMOVIĆ
RANI RADOVI BEOGRADSKI PERIOD

Izdavač:

BELART

Galerija Bel Art, Novi Sad, Bulevar Mihajla Pupina 17

Saizdavač:

MUZEJ SAVREMENE
UMETNOSTI VOJVODINE

Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad, Dunavska 35

Urednica:

Vesna Latinović

Autorka teksta:

Olivera Janković

Fotografije:

Arhiva SKC-a, Foto arhiva Marine Abramović

Izbor fotografija:

Olivera Janković

Lektura i korektura:

Silvija Čamber

Redigovanje bibliografskih jedinica:

Marija Vaš

Dizajn:

Ljubomir Maksimov

Grafičko oblikovanje i prelom:

AdD+GC Studio Maksimov

Štampa:

Stojkov, Novi Sad

Tiraž: 1.000

Reprodukcija na koricama:

Ritam 5, Studentski kulturni centar, Beograd, 20. april 1974.

© 2012 Galerija Bel Art, Novi Sad

© VG Bild-Kunst, Bonn 2012

Sva prava zadržana.

Galerija Bel Art

Bul. Mihajla Pupina 17

21000 Novi Sad

tel. +381 21 523 227

fax +381 21 6624 035

e-mail: bel.art@eunet.rs

ISBN: 978-86-89277-00-5

ISBN: 978-86-84773-94-6

Objavljivanje knjige je podržao
Sekretarijat za kulturu i javno
informisanje AP Vojvodine

Olivera Janković:

MARINA ABRAMOVIĆ

rani radovi – beogradski period

Za objavljivanje ove knjige najveću zahvalnost dugujem prof. dr Ješi Denegriju na dragocnim sugestijama i na podršci da rad dovedem do kraja. Zahvaljujem se posebno i gospođi Vesni Latinović, koja je prihvatila tekst i našla mogućnosti za njegovo objavljivanje. Zahvalnost dugujem koleginicama Dragici Vukadinović iz Dokumentacije SKC-a na pronađenim, do sada neobjavljivanim, fotografijama i identifikaciji njihovih autora, kao i Aleksandri Mirčić i Katarini Krstić iz Dokumentacije Muzeja savremene umetnosti u Beogradu na predusretljivoj saradnji. Za izuzetan izgled zaslužni su dizajneri Ljubomir Maksimov i Aleksandar Arsenin koji su ovom knjigom unapredili profesionalne standarde u oblikovanju izdanja iz oblasti umetnosti kod nas, na čemu sam im duboko zahvalna. Zahvaljujem se i recenzentima na pozitivnim recenzijama. Takođe se zahvaljujem bibliotekarki Mariji Vaš na prvoj bibliografiji koja se odnosi na beogradski period Marine Abramović i lektorki Silviji Čamber na razumevanju.

Olivera Janković

Vesna Latinović / Umesto predgovora	13
UVOD	15
UMETNOST I NOVI MEDIJI	21
Grupa šestoro umetnika	
Izlazak iz slikarstva	
Upotreba fotografije	
MIKROKOSMOS	41
Prvi performans	
Umetnost kao magijski ritual	
Tomasove usne	
RAZMICANJE GRANICA	61
O telesnom aspektu svesti	
Do granice tela/svesti i za nje	
Gledalac kao učesnik performansa	
Ritmovi ili mentalni pentagram	
RASPRAVA O UMETNOSTI	81
Estetsko u novoj umetnosti 70-ih	
Osporavanje institucionalnih uporišta umetnosti	
Oslobađanje umetničkog prostora	
ODLAZAK	101
PRILOZI	
Marina Abramović - opšta biografija	113
Osnovni biografski podaci (1970-1976)	115
Izložbe (1970-1976/77)	116
Selektivna bibliografija	120
Spisak reprodukcija i objavljenih fotografija	127
Ješa Denegri / MARINA ABRAMOVIĆ: Osobine i pouke beogradskog perioda	130
Slavko Timotijević / Ukratko, u formi recenzije, o raspeglavanju prepeglane istorije	133

Umesto predgovora

Knjiga Olivera Janković *Marina Abramović: rani radovi – beogradski period* bavi se „uvodnim” stvaralaštvom velike svetske umetnice. Marina Abramović (Beograd 1946) je svoje rane radove izvela u Beogradu 1971, a njen beogradski period traje do njene tridesete godine, kada se 1976. godine seli u Amsterdam. Po završetku studija Marina se bavila crtežima, slikanjem i pisanjem specifičnih tekstova. U međuvremenu je kompletirala studije u Zagrebu (Majstorska radionica Krste Hegedušića) i kratko vreme predavala na Akademiji umetnosti u Novom Sadu. Prve performanse izvela je tokom 1972. godine u Beogradu. Radovi nastali u kratkom periodu između 1971. i 1976. godine, bilo da su izvedeni u Beogradu bilo na festivalima umetnosti i drugim umetničkim prostorima u inostranstvu, predstavljaju Marinin beogradski period. Tokom ovog perioda ona deluje pri Galeriji Studentskog kulturnog centra (SKC) u Beogradu, koji upravo tada postaje kultno mesto avangardističkih zbivanja. Zajedno sa grupom beogradskih umetnika (Raša Todosijević, Neša Paripović, Zoran Popović, Slobodan Era Milivojević, Gergelj Urkom) mlada Marina Abramović gradi duh i atmosferu „nove umetničke prakse” i konceptualne umetnosti.

U aktuelnom trenutku naša istorija umetnosti, uz obezbeđenu vremensku distancu, evidentira ovu pojavu kao izuzetno značajnu u procesu razvoja celokupne srpske modernističke umetnosti. Jer, upravo je grupa umetnika okupljenih oko Galerije SKC-a, koju je „predvodila” Marina Abramović, unela brojne novine u tadašnji umetnički kontekst – bavljenje novim medijima, shvatanje „ideje kao forme”, performativna realizacija umetničkog dela, izmenjen odnos umetnika prema umetničkim institucijama. Sama umetnica svoj beogradski „preludijski period” smatra izuzetno značajnim. „Što se tiče moga rada u Jugoslaviji, to je ono što kažemo ‘kamen temeljac’. Bio je vrlo važan taj moj početak i, naravno, sa grupom ljudi s kojima sam radila, to je bilo esencijalno. U to vreme naš rad je toliko bio protiv svih normalnih normi u Beogradu. Ceo taj rad bio je vrlo značajan za moj razvoj kasnije i u svakom svom ka-

talogu ja uvek pominjem taj početak kao jedan vrlo važan momenat u svom životu.” (Marina Abramović, „Mentalni skok”, intervju, *Vreme*, br. 309, Beograd, 21. 9. 1996).

Danas, kada Marina Abramović pripada vrhu svetski afirmisanih umetnika, teorijska analiza njenog ranog beogradskog perioda predstavlja istinski doprinos teoriji i istoriji srpske umetnosti. Olivera Janković s naglašenim osećanjem interpretativne odgovornosti tumači delo velike umetnice. Uspeva da temeljno razmotri sve aspekte radova Marine Abramović, da analitički percipira i kritički interpretira njenu umetnost, da je kontekstualizuje, te da je na jedan diskretan, ali uverljiv način meritorno oceni. Na jednom mestu Olivera Janković ispisuje rečenice koje valorizuju doprinos nove umetnosti u kojoj je Marina Abramović lider: „Smatralo se da radikalna umetnost doprinosi stvaranju drugačijeg i boljeg sveta i formiranju odlučnih i samostalnih ljudi, sposobnih za kritičko promišljanje svakodnevne realnosti i uslova života u njoj. S takvim ciljem pred sobom umetnost je izašla iz tradicionalnih okvira da ulepšava ili afirmiše postojeću stvarnost kako bi bila produktivna u stvaranju uslova da čovek sam oblikuje svoj život nezavisno od dominantnog mišljenja, od zahteva vlasti ili od tradicionalnih vrednosti.”

Rad na pripremi ove knjige predstavljao mi je izuzetno zadovoljstvo i verujem da će ona doprineti boljem shvatanju i sagledavanju umetničkog opusa Marine Abramović. Posebno što je ovo, u našim okolnostima punim kontroverzija, prva monografska publikacija o delu Marine Abramović objavljena u Srbiji.

Zahvaljujem se svim pojedincima i ustanovama koji su učestvovali u ovom projektu na izuzetnoj saradnji, kreativnom angažmanu i bezrezervnoj pomoći, posebno Danici Njuel (Danica Newell), asistentkinji Marine Abramović, Sindi Rasel (Sindey Russell), foto arhivistkinji Marine Abramović, Dragici Vukadinović, urednici dokumentacionog programa Studentskog kulturnog centra, Muzeju savremene umetnosti, Beograd i pokrajinskom Sekretarijatu za kulturu i javno informisanje APV.

Vesna Latinović, urednica izdanja